

MARCIN ŁUKASZ MAJEWSKI, *Cech rzeźników piotrkowskich w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2020, ss. 122, ryc. 7 barwne.

Ostatnio lata nie obfitują w studia nad dziejami rzemiosła miejskiego w dawnej Rzeczypospolitej, zwłaszcza poza dużymi miastami. Tym bardziej zasługuje na uwagę najnowsza praca Marcina Ł. Majewskiego, już wcześniej autora kilku opracowań poświęconych historii handlu i rzemiosła w Piotrkowie¹.

Piotrków pod względem wielkości zaludnienia należał do miast średnich (ok. 3 tys. mieszkańców), ludności najpewniej przybywało w trakcie licznych zjazdów i sejmów (wiek XVI), później zaś (od roku 1578) podczas regularnych sesji trybunału koronnego dla Wielkopolski. Tym ciekawsza, zwłaszcza dla historyków kultury materialnej, jest podjęta przez Autora próba przedstawienia cechu zaopatrującego miasto w jeden z podstawowych produktów spożywczych — mięso.

Główną podstawą źródłową pracy są akta cechowe z lat 1550–1823, zachowane jednak z bardzo znacznymi lukami. Zawierają one m.in.: spisy członków cechu, uczniów, umowy kupna, dzierżawy, sprzedaży jatek rzeźniczych, rejestry wydatków, akta sądu cechowego. Istotnym uzupełnieniem tych źródeł były dotyczące Piotrkowa fragmenty lustracji województwa sieradzkiego z lat sześćdziesiątych wieku XVI, pierwszej i drugiej połowy wieku XVII (bezpośrednio po „potopie” szwedzkim), wreszcie z drugiej połowy wieku XVIII.

Ramy czasowe pracy stanowią lata 1550 (zatwierdzenie statutu cechu) oraz 1793 (przejście miasta pod panowanie pruskie w wyniku drugiego rozbioru Polski). Mimo szerokiej kwerendy, fragmentaryczność dostępnych źródeł zmusiła Autora do ograniczenia kwestionariusza badawczego. We „Wstępie” (s. 9) stwierdza niemożność „nakreślenia zbiorowego portretu rzeźników piotrkowskich [...] oszacowania ich stanu majątkowego oraz ilości produkowanego przez nich mięsa”; ten ostatni brak jest szczególnie bolesny dla badaczy dziejów konsumpcji żywnościowej. W kolejnych rozdziałach przedstawia natomiast: 1) genezę cechu rzeźników, 2) jego strukturę wewnętrzną obejmującą: mistrzów, czeladników, uczniów, sąd i zgromadzenie cechowe, 3) życie cechu z podziałem na zagadnienia: pracy, czasu wolnego i życia religijnego.

Dla badacza zainteresowanego poziomem zaopatrzenia i asortymentem oferowanego przez rzeźników towaru, najwięcej cennych ustaleń przynosi podrozdział „Praca” (s. 59–89). Przywilej królewski z 1550 r. dawał rzeźnikom prawo do sprzedaży mięsa cieląt, wołów, świń, owiec i kóz. Rzeźnicy piotrkowscy sprzedawali też — jak wszędzie — skóry i łój. Co ciekawe, późniejsze regulacje wewnętrzne cechu ograniczające wielkość podaży oraz zapobiegające obniżkom cen dotyczyły wyłącznie wołowiny i cielęciny. Na podstawie nielicznych wzmianek w aktach cechowych Autor przypuszcza, że w ramach bractwa istniała wyspecjalizowana grupa mistrzów „zajmująca się wyłącznie ubojem trzody chlewnej i sprzedażą wieprzowiny” (s. 72); to miałyby wyjaśniać pomijanie producentów wieprzowiny we wspomnianych wyżej przepisach. Dla wyjaśnienia tego problemu warto może sięgnąć do zachowanych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie taks wojewodzińskich dla miast województwa sieradzkiego z pierwszej połowy XVII w.

Choć zebrany materiał nie pozwolił na analizę stanu majątkowego rzeźników jako grupy, z niektórych zawartych w pracy danych wynika, że zawód ten — uważany powszechnie za

¹ Por. np.: Majewski M.Ł. 2017; Majewski M.Ł. 2019.

jeden z bardziej dochodowych — nie zawsze gwarantował dostatek. Nawet w połowie XVI stulecia, w okresie dobrej jeszcze koniunktury dla miast, aż dwunastu z dwudziestu czterech braci cechowych zajmowało się równocześnie warzeniem piwa, dostarczając ok. 10% ogółu miejskiej produkcji.

Omawiana publikacja, mimo niewielkiej objętości, jest ważną pozycją w historiografii Piotrkowa i regionu. Stanowi też wartościowy przyczynek do historii miast i rzemiosła miejskiego. Dla wszystkich zainteresowanych codziennością średnich miast dawnej Rzeczypospolitej przynosi wiele cennych ustaleń oraz inspiracji.

Andrzej Klonder

(Warszawa; <http://orcid.org/0000-0002-7542-0929>)

BIBLIOGRAFIA

- Majewski Marcin Łukasz. 2017. *Węgrzy, Szkoci i Ormianie. Studia nad składem etnicznym mieszkańców Piotrkowa przyjętych do prawa miejskiego w okresie staropolskim*, Warszawa.
- Majewski Marcin Łukasz, 2019. *Piwowarstwo miejskie w Piotrkowie w XVI–XVIII wieku*, Warszawa.